

NAVTEX'İN TANIMI, YAZIMI VE TÜRKÇE KARŞILIĞI

Ebubekir Eraslan

- Ülkemizin Akdeniz'deki çıkarları doğrultusunda son zamanlarda sıklıkla televizyonlarda “navtex” terimini duyar olduk. Bu “navtex”in tanımının tam olarak ne olduğu, yazımının nasıl olacağı, Türkçede karşılığının olup olamayacağı gibi bazı sorular kamuoyunun cevaplandırılmasını beklediği hususların başında gelmektedir.

Orijinal hâliyle “**navigational telex**”, kısaltılmış hâliyle “navtex”in tanımı, 22774 nolu 01.10.1996 tarihli *Resmî Gazete*'de çıkan *Seyir Duyuruları Hazırlama ve Yayımlama Hizmetleri Yönetmeliği* göre şu şekildedir:

“Denizcilere seyir ile ilgili en son acil bilgilerin, meteorolojik raporların, tehlike mesajlarının özel olarak geliştirilmiş vericiler ve alıcılar vasıtası ile ulaştıran otomatik seyir uyarı teleks sistemidir.” (Erişim Tarihi: 06.09.2020)

Ian Dear ve Peter Kemp'in yazdığı Orkun Soyer'in (1997: 122)'in çevirdiği *A'dan Z'ye Yelkende Denizcilik Terimleri Sözlüğü*'nde de navtex ile ilgili şöyle tanım bilgisi vardır:

“Navtex (Nawtex) 1980'de yürürlüğe giren bu sistem, gemi telsizcilerinin özel bir alıcı sayesinde otomatik olarak yazılı Deniz Güvenlik Bilgisi (MSI-Marine Safety Information) almalarını sağlar. Küresel Deniz Güvenlik ve Zor Durum Sistemi'ne bağlı olarak Navtex kıyı suları (sahilden 300-400 mil açığa kadar) için MSI yayını yapar. 1993 ağustosundan beri tüm teknelerin kullanımına açık olan bu sistem, yatlar için de çok yararlıdır.”

Bir başka tanım da şöyle söylenilmektedir:

“Denizcilere; meteoroloji tahminleri, seyir bilgileri, aciliyet, emniyet ve denizde çalışma yapılan sahalar hakkında bilgi veren haberleşme cihaz sistemidir.” (Erişim Tarihi: 03.09.2020)

William A. Thompson'un *Hand-Book of Nautical Termes and Technical&Commercial Phrases in English-Italian, French&Turkish*'inde (1892), Süleyman Nutkî'nin *Kamus-ı Bahrî*'sinde (1917), Ahmet Rasim'in *Türkçeden İngilizceye/İngilizceden Türkçeye Gemicilik Lugati*'nde (1947), J. Bes'in yazdığı ve Ferit Biren'in çevirdiği *Kiralama ve Deniz Nakliyat Terimleri*'nde (1964), Metin Karayazgan'ın *Denizci Sözlüğü (Gemici Dili) Terimler-Deyimler*'inde (1981), Deniz Gürçay'ın *Gemici Dili*'nde (1962), Kamil Ahmet Uyar'ın *Farsça-Türkçe/Türkçe-Farsça Deniz Askerî Terimler Sözlüğü*'nde (1986), Refik Akdoğan'ın *İngilizce-Türkçe Ansiklopedik Denizcilik Sözlüğü*'nde (1982), Henry-Renee Kahane ve Andreas Tietze'nin *The Lingua Franca In The Levant* (1988) adlı eserinde "navtex"e denizcilik alanında diğer terimlere göre yeni bir kavram olması sebebiyle yer verilmediği görülmektedir.

Yukarıda sıraladığımız üç tanımdan birisinin tercüme olması, diğerinin güncelliğini eskisi kadar koruyamaması, ötekinin tanım bilgisinin de eksiklikleri barındırması ve "navtex" in bir haberleşme sisteminden çıkıp artık başlı başına âdeta bir siyasi figür olması sebebiyle yeni bir navtex tanımı yapmayı uygun buluyoruz. Tüm tanımlar ve kullanımlar düşünüldüğünde navtex ile ilgili şu tanımı yapabiliriz:

"Denizcilere rotaları boyunca güncel ve acil bilgileri, hava durumunu, güvenliklerini, denizde çalışma yapılacak sahaları içeren bilgileri, özel olarak geliştirilmiş vericiler ve alıcılar aracılığıyla ulaştıran otomatik haberleşme teleks sistemidir."

Navtex'le ilgili değinmemiz gereken bir husus da bu sözcüğün yazımıdır. Yazılı ve görsel basın incelendiğinde navtex ile ilgili şu dört yazımın üst sıralarda olduğu görülmektedir: Navtex, nawtex, navteks, nawteks.

Soyer (1997), eserinin sonunda İngilizce terimlerin Türkçedeki karşılıklarına yer verdiği bölümde "navtex" için "navtex" karşılığını vermiştir. Fakat hem Türk alfabesinde x harfinin olmaması hem de alıntılarda sonu x'le biten sözcüklerin karşılığının Türkçede "ks" ile karşılanması sebebiyle bu sözcüğün "navteks" şeklinde yazılması gerekmektedir.

Değinmemiz gereken son konu da "navtex" in gerçek anlamda bir karşılığının olup olmamasıdır. Navtex, "navigational telex" in kısaltmasıya oluşturulmuş bir birleşik isim olduğuna göre bizim de bu sözcüğü şekil ve anlam açısından bir birleşik isim/sıfatla karşılamamızın doğru olabileceği kanaatindeyiz.

Söz gelimi "navigasyon" un Türkçe karşılığı olarak TDK "yolbul" sözcüğünü önermektedir (Erişim Tarihi: 06.09.2020). "Telex" i de teleks olarak vermekte ve bu sözcüğe herhangi bir karşılık vermemektedir. Bu sebeple birebir karşılık olarak "navtex" e "yolbul teleksi" gibi bir şey dememiz gerekse de biz, şekil ve anlam açısından daha güzel olduğunu düşündüğümüz "deniz teleksi" nin kullanılması gerektiğini düşünmekteyiz.

Resim : Navteks (Deniz Teleksi)

Kaynaklar

Ian Dear ve Peter Kemp, Çev. Orkun Soyer, *A'dan Z'ye Yelkende Denizcilik Terimleri Sözlüğü*, Kropi Yayınları, İstanbul 1997.

"Navtex Nedir?" <https://web.archive.org/web/20200723214031/https://yelkenokulu.com/denizde-guvenlik-bilgileri/navtexnedir>.

Seyir Duyuruları Hazırlama ve Yayımlama Hizmetleri Yönetmeliği, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.968510.pdf>.

TDK, <https://sozluk.gov.tr>.